

**ПИТАННЯ КРИМІНАЛЬНОГО ПРАВА,
КРИМІНОЛОГІЇ ТА КРИМІНАЛЬНО-ВИКОНАВЧОГО ПРАВА**

КОРАБЕЛЬ М. Г.,
кандидат юридичних наук,
доцент кафедри державних – правових
дисциплін, кримінального права
та процесу
(Харківський національний педагогічний
університет імені Г. С. Сковороди)

УДК 343.241.4

DOI <https://doi.org/10.32842/2078-3736/2021.5.35>

**ПРИЗНАЧЕННЯ БІЛЬШ М'ЯКИХ ПОКАРАНЬ, НІЖ ПЕРЕДБАЧЕНО ЗАКОНОМ,
ЗА ПОРУШЕННЯ ВИМОГ ПОЖЕЖНОЇ ТА ТЕХНІЧНОЇ БЕЗПЕКИ**

У науковій статті досліджено особливості призначення покарань за кримінальні правопорушення проти вимог пожежної та технічної безпеки за ст. 270 Кримінального кодексу України. Проаналізувавши певну кількість судових вироків, автор зробив висновок, що, по-перше, майже всі досліджувані кримінальні правопорушення вчиняються з необережною формою вини: кримінальною протиправною самовпевненістю, коли особа передбачала можливість настання суспільно небезпечних наслідків свого діяння (дії або бездіяльності), але легковажно розраховувала на їх відвернення; або кримінальною протиправною недбалістю, коли особа не передбачала можливості настання суспільно небезпечних наслідків свого діяння (дії або бездіяльності), хоча повинна була і могла їх передбачити. Це зменшує ступінь суспільної небезпечності, якщо порівнювати із кримінальними правопорушеннями з умисною формою вини, та враховується під час призначення покарання. По-друге, у всіх проаналізованих випадках враховані пом'якшуючі обставини (з'явлення із зізнанням, щире каяття, вчинення кримінального правопорушення неповнолітнім або особою похилого віку, наявність осіб на утриманні, добровільне відшкодування завданих збитків). Відповідно до ст. 69 КК України «За наявності кількох обставин, що пом'якшують покарання та істотно знижують ступінь тяжкості вчиненого кримінального правопорушення, з урахуванням особи винного суд, умотивувавши своє рішення, може призначити основне покарання, нижче від найнижчої межі, встановленої в санкції статті Особливої частини КК України, або перейти до іншого, більш м'якого виду основного покарання, не зазначеного в санкції статті Особливої частини КК України за це кримінальне правопорушення» [1]. Що було підставою для призначення більш м'якого покарання, ніж передбачено законом, а саме призначення позбавлення волі на строк 1–2 роки або штрафу замість передбаченого санкцією статті 270 КК України «позбавлення волі на строк від трьох до восьми років» [1]. На підставі викладеного автор вважає необхідним внести зміни до санкції статті та розширити перелік покарань.

Ключові слова: призначення більш м'яких покарань, порушення вимог пожежної та технічної безпеки, суб'єктивна сторона, необережна форма вини, обставини які пом'якшують покарання.

Korabel M. H. The appointment of softer punishments than is provided by law for violating fire and technical safety requirements

The scientific article examines the peculiarities of punishment for criminal offenses against fire and technical safety requirements for Art. 270 of the Criminal Code of Ukraine. After analyzing a certain number of judicial sentences by the author, firstly, almost all of the criminal offenses are committed with the careless form of guilt: criminal illegal self-confidence when a person envisaged the possibility of the onset of socially dangerous consequences of his act (actions or inactivity), but frightened counted on them prevention; Or criminal illegal negligence When a person did not provide for the possibility of the onset of socially dangerous consequences of his act (actions or inactivity), although he had to predict them. What reduces the degree of social danger, if compared with criminal offenses with a deliberate form of guilt and accounted for punishment. Secondly, in all analyzed cases, mitigating circumstances (appearing with confessions, sincere repentance, committing a criminal offense to minor or the elderly, the presence of persons on maintenance, voluntary indemnity of damages). According to Art. 69 of the Criminal Code “In the presence of several circumstances that mitigate the punishment and significantly reduce the severity of the commissioned criminal offense, taking into account the person of the guilty court by administering its decision, may appoint a basic punishment below the lowest limits established in the sanction of Article special part of the Criminal Part Ukraine, or go to another, milder type of basic punishment not specified in the sanction of a special part of the Criminal Code of Ukraine for this criminal offense “that was the basis for the appointment of a milder punishment than provided by law, namely, the appointment of deprivation of liberty to The term of 1-2 years or a fine instead of the sanctions provided by the sanction of Article 270 of the Criminal Code of Ukraine “Deprivation of liberty for a term of three to eight years”. Based on the above, the author considers it necessary to amend the sanction of the article and expand the list of punishment.

Key words: *appointment of softer punishment, violations of fire and technical safety requirements, subjective side, careless form of guilt, circumstances that mitigate punishment.*

Вступ. Світове співтовариство приділяє значну увагу проблемам лісових пожеж, що з кожним роком знищують гектари лісів на різних континентах нашої планети. Проблеми лісових пожеж знаходять своє відображення і в Україні, що не може не звернути увагу науковців та правоохоронних органів щодо протидії кримінальним правопорушенням вимог пожежної та технічної безпеки. Заподіяна шкода як наслідок спалених лісів, засаджених полів, а іноді навіть населених пунктів має бути кваліфікована за ч. 2 ст. 270 Кримінального кодексу України за ступенем суспільної небезпечності та майнової шкоди в особливо великих розмірах, тяжких наслідків або загибелі людей.

Проблема відповідальності за порушення правил пожежної безпеки привертає увагу не багатьох вчених-криміналістів. Окремі аспекти цієї проблеми висвітлені в роботах В.І. Борисова, Р.Ш. Бабанли, О.О. Дудоров, Д.О. Калмиков, К.В. Оішян, В.Я. Тацій, В.В. Сташис, М.Й. Коржанського та ін. Однак повного та комплексного підходу до досліджуваного питання в науковій літературі немає, що є підставою для проведення комплексного правового аналізу.

Постановка завдання. Актуальність наукової статті зумовлена тим, що під час призначення покарання за порушення вимог пожежної та технічної безпеки значна увага має приділятися саме суб'єктивні стороні досліджуваного кримінального правопорушення. Проведений аналіз судових рішень дає підстави стверджувати саме про необережну форму вини під час вчинення кримінальних правопорушень, передбачених ст. 270 КК України, що зумовлює суди призначати більш м'яке покарання, ніж передбачено санкцією статті.

Результати дослідження. В. Оішян розглядає психічне ставлення суб'єкта кримінального правопорушення до вчиненого діяння та наслідків, що настали. Досліджуване кримінальне правопорушення може бути вчинене з умисною формою вини, через необережність та змішаною формою вени. «Так, при вчиненні кримінального правопорушення суб'єкт усвідомлює суспільну небезпеку свого діяння (дії чи бездіяльності), передбачає відповідний суспільно небезпечний наслідок, суб'єкт бажає настання певних наслідків, що в даному випадку характеризується умисної формою вини (наприклад, навмисний підпал полів конкурентами)» [2].

Порушення вимог пожежної та технічної безпеки може бути вчинено і з необережності. У ст. 25 КК України закріплено: «Необережність є кримінальною протиправною самовпевненістю, якщо особа передбачала можливість настання суспільно небезпечних наслідків свого діяння (дії або бездіяльності), але легковажно розраховувала на їх відвернення» [1]. Стосовно порушення вимог пожежної безпеки в юридичній літературі влучно зазначається: «При самовпевненості суб'єкт, розраховуючи на свій виробничий або життєвий досвід, знання умов конкретного підприємства чи ділянки, порушує вимоги правил пожежної безпеки, легковажно сподіваючись, що це порушення не призведе до загрози виникнення пожежі. Злочинна самовпевненість має також місце у випадках, коли винна особа, не маючи спеціальних пізнань та підготовки і усвідомлюючи це, все ж таки береться за виконання окремих специфічних робіт» [2].

Злочинна недбалість має місце, коли суб'єкт кримінального правопорушення не дотримується вимог пожежної безпеки та не передбачає можливості настання суспільно небезпечних наслідків, хоча міг та повинен був їх передбачити. Питання про те, чи могла особа передбачити наступ суспільно небезпечних наслідків (об'єктивний критерій недбалості), вирішується з урахуванням обов'язків, що покладаються на працюючих підприємств, або поведінки в побуті. «Суб'єктивний критерій недбалості означає, що винна особа за своїми індивідуальними якостями й за конкретних умов, у яких вона діяла, мала реальну можливість передбачити зниження рівня пожежної безпеки та наступ інших суспільно небезпечних наслідків вчиненого кримінального правопорушення» [2].

Змішана форма вини має місце, коли суб'єкт кримінального правопорушення передбачає можливість виникнення пожежі, в результаті якої можуть наступити тяжкі наслідки або загибель людей, але розраховує на ненастання зазначених наслідків через певні обставини.

У випадку призначення покарання за кримінальні правопорушення щодо порушення вимог пожежної безпеки суди мають дотримуватися вимог, передбачених ст. 65 КК України, а саме: «Призначати покарання: в межах, установлених у санкції статті (санкції частини статті), що передбачає відповідальність за вчинене кримінальне правопорушення; відповідно до положень Загальної частини КК; враховуючи ступінь тяжкості вчиненого кримінального правопорушення, особу винного та обставини, що пом'якшують та обтяжують покарання» [1].

У з'ясуванні ступеню тяжкості вчиненого кримінального правопорушення поряд із наслідками необхідно звертати увагу на форми вини, мотиви, інші суб'єктивні ознаки складу кримінального правопорушення [3]. Як вже зазначалося, значна кількість кримінальних правопорушень вчиняється саме з необережною формою вини.

Призначення покарання може також бути справедливим і обґрунтованим лише за умови обов'язкового урахування обставин справи, що пом'якшують чи обтяжують відповідальність [4].

Практика призначення покарань за порушення вимог пожежної безпеки свідчить про те, що суди вважають пом'якшувачими обставинами такі: з'явлення із зізнанням, щире каяття; вчинення кримінального правопорушення неповнолітнім або особою похилого віку; наявність осіб на утриманні, добровільне відшкодування завданих збитків тощо. Ст. 69 КК України встановлює: «За наявності кількох обставин, що пом'якшують покарання та істотно знижують ступінь тяжкості вчиненого кримінального правопорушення, з урахуванням особи винного суд, умотивувавши своє рішення, може, крім випадків засудження за коруп-

ційне кримінальне правопорушення, кримінальне правопорушення, пов'язане з корупцією, призначити основне покарання, нижче від найнижчої межі, встановленої в санкції статті (санкції частини статті) Особливої частини цього Кодексу, або перейти до іншого, більш м'якого виду основного покарання, не зазначеного в санкції статті (санкції частини статті) Особливої частини цього Кодексу за це кримінальне правопорушення» [1].

Як показує аналіз судової практики за порушення вимог пожежної безпеки, в суди потрапляють кримінальні провадження за ч. 2 ст. 270 КК України, де санкція статті передбачає відповідальність у вигляді позбавлення волі на строк від трьох до восьми років. Хоча у вироках застосовані строки позбавлення волі один – два роки або замінюється на штраф із застосуванням ст. 66 КК України. «У випадках порушення правил пожежної безпеки посадовими особами при ухваленні вироку майже зовсім не застосовується таке додаткове покарання, як позбавлення права займати певні посади чи займатися певною діяльністю» [9], що має обов'язково призначатися для недопущення порушення вимог пожежної та технічної безпеки повторно.

У науковій статті досліджено підстави призначення більш м'якого покарання, ніж передбачено законом, за порушення вимог пожежної та технічної безпеки. Ураховуючи ступінь тяжкості вчиненого кримінального правопорушення, особу винного та обставини, що пом'якшують покарання, суди вмотивовано призначають більш м'які покарання, ніж передбачені в санкції ч. 2 ст. 270 Кримінального кодексу України. Це дозволяє зробити висновок про необхідність внесення змін до санкції досліджуваної статті та розширити перелік покарань.

Висновки. У науковій статті досліджено особливості призначення покарань за кримінальні правопорушення проти вимог пожежної та технічної безпеки за ст. 270 Кримінального кодексу України. Автором було зроблено такі висновки: по-перше, майже всі досліджувані кримінальні правопорушення вчиняються з необережною формою вини (кримінальною протиправною самовпевненістю або кримінальною протиправною недбалістю), що зменшує ступінь суспільної небезпечності та враховується під час призначення покарання. По-друге, у всіх проаналізованих випадках враховані пом'якшуючі обставини (з'явлення із зізнанням, щире каяття, вчинення кримінального правопорушення неповнолітнім або особою похилого віку, наявність осіб на утриманні, добровільне відшкодування завданих збитків). Це було підставою для призначення більш м'якого покарання, ніж передбачено законом, а саме призначення позбавлення волі на строк 1-2 роки або штрафу замість передбаченого санкцією статті 270 КК України «позбавлення волі на строк від трьох до восьми років» [1]. На підставі викладеного автор вважає необхідним внести зміни до санкції статті та розширити перелік покарань, що можуть призначатися за ч. 2 ст. 270, доповнивши такими видами покарання, як, наприклад, арешт та обмеження волі на строк до п'яти років.

Список використаних джерел:

1. Кримінальний кодекс України. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14>.
2. Оішян В.К. Кримінально-правова відповідальність за порушення правил пожежної безпеки : автореф. дис. / Нац акад. внутр. справ України. Київ, 1997. 24 с.
3. Борисов В.І., Крайник Г.С. Кримінальна відповідальність за порушення правил безпеки під час виконання робіт з підвищеною небезпекою : монографія. Харків : Юрайт, 2012. 296 с.
4. Дудоров О.О., Калмиков Д.О. Злочини проти громадської безпеки, безпеки руху та експлуатації транспорту. Особливості кваліфікації. *Вісник Асоціації крим. права України*. 2014. № 1(2). С. 189.
5. Про практику призначення судами кримінального покарання. Постанова Верховного суду України від 24.10.2003. № 7. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0007700-03>.
6. Постанова кабінету міністрів України «Про затвердження Порядку обліку пожеж та їх наслідків від 26 грудня 2003 р.» № 2030. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show>.
7. Єдиний державний реєстр судових рішень. URL : <https://reyestr.court.gov.ua/Page/3>.

8. Дудорова О.О., Письменського Є.О. Кримінальне право (Особлива частина) : підручник. Т. 2. Луганськ : Вид-во «Елтон–2», 2012. С. 308.
9. Тація В.Я., Пшонки В.П., Борисова В.І., Тютюгіна В.І., Кримінальний кодекс України. Науково-практичний коментар : у 2 т. Хврків : Право, 2013. Т. 2. С. 471.
10. Борисов В.І., Пащенко О.О. Щодо родового об'єкта злочинів проти безпеки виробництва. *Вісн. Акад. прав. наук України*. 2005. № 1. С. 141.
11. Борисов В.І., Пащенко О.О. Злочини проти безпеки виробництва: поняття та види. Кримінальна відповідальність за порушення правил ядерної або радіаційної безпеки : монографія. Харків : Видавець СПД ФО Вапнячук Н. Москва, 2006. 224 с.
12. Бабанли Р.Ш. Призначення покарання в Україні: теоретико-прикладні засади. Чернівці : Десна Поліграф, 2019. 488 с.
13. Бабанли Р.Ш. Призначення покарання при пом'якшуючих обставинах: компаративний аналіз законодавства України та Польщі. *Knowledge. Education. Law. Management*. 2016. № 1(13). С. 13.
14. Дудоров О.О. Бланкетність і зворотня сила кримінального закону. *Юридичний науково-електронний журнал*. 2015. № 5. С. 180.

